

TÜRKİYE’NİN ÜYELİĞİNİN AVRUPA BİRLİĞİ BÜTÇESİNE MUHTEMEL ETKİSİ

Doç.Dr. Emine BİLGİLİ
Erciyes Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
İktisat Bölümü
ebilgili@erciyes.edu.tr

ÖZET

3 Ekim 2005 tarihinde Avrupa Birliği (AB), Türkiye ile üyelik müzakerelerini başlatmıştır. 2014 yılından önce gerçekleşmesi beklenmemekle birlikte Türkiye’nin AB üyeliği, hem Avrupa için hem de Türkiye için önemli bir gelişmedir. Bu makalede, Türkiye’nin üyeliğinin AB bütçesine muhtemel etkisi analiz edilmiştir. Coğrafi büyüklüğü, ekonomik gelişmişlik seviyesi ve tarıma bağımlılığı veri iken, Türkiye’nin AB’ye katılımının AB bütçesi üzerine önemli bir etkisi olacaktır. Mevcut kurallar ve politikalar altında, Türkiye AB bütçesinden en fazla faydalanan ülke olacaktır. Maliyet tahminleri, yılda 7 ve 18 milyar Euro arasında farklı rakamlar vermektedir. Avrupa Komisyonu’nun tahminlerine göre, sadece Avrupa Birliği’nin Ortak Tarım Politikası (CAP) altında net transfer (2004 fiyatları ile), 2025 yılında 8.2 milyar Euro olabilecektir. Gelecekte hem AB politikalarının hem de Türkiye’deki şartların değişeceği düşünüldüğünde, Türkiye’nin AB bütçesine maliyetini tahmin etmek kolay değildir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye; AB’ye Katılım; Bütçe Etkileri
JEL Sınıflaması: F02, F15

ABSTRACT: The Likely Budget Effect of Turkish Membership to European Union

European Union (EU) initiated the accession negotiations with Turkey on 3rd of October 2005. Turkey’s accession which is not expected before 2014 would be a challenge for both the EU and Turkey. This paper analyses the likely budget effect of Turkish membership to the European Union. Given its size, level of economic development and dependence on agriculture, Turkey’s accession would have an important effect on the EU budget. Turkey may become the largest recipient of transfers from the EU budget under present rules and policies. The net costs estimated in various studies range from 7 billion Euro to 18 billion Euro a year. According to The Commisison estimates, total Common Agricultural Policy (CAP) transfers to Turkey would be 8.2 billion Euro (in terms of 2004 prices) by 2025. It is difficult to predict how much Turkey would cost the EU budget since both EU policies and conditons in Turkey would change.

Keywords: Turkey, EU Membership; Budget Effects
JEL Classification: F02, F15

Giriş

1 Mayıs 2004 tarihinde, 10 yeni üye ülkenin katılımı ile (Güney Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Polonya, Slovakya ve Slovenya) Avrupa Birliği'nin (AB) üye sayısı 15'den 25'e yükselmiştir. 1 Ocak 2007 de ise Bulgaristan ve Romanya'nın üye olması beklenmektedir. Ancak, son genişleme ile birliğe katılan yeni üyelerin nispeten fakir olmaları ve birlik içinde sağlanmaya çalışılan homojenliğin bozulması, genişlemenin AB bütçesi üzerine olan etkilerini tartışmaya açmıştır. Türkiye'nin AB'ye üyeliği üzerindeki tartışmalar, esas olarak politik olmakla birlikte, kurumsal, ekonomik ve finansal yönler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu çerçevede, kişi başına düşük geliri, bölgeler arasındaki farklılıkları, coğrafi büyüklüğü ve tarıma bağımlılığı nedeniyle Türkiye'nin AB üyeliğinin AB bütçesi üzerine muhtemel etkileri önem kazanmaktadır. Çünkü mevcut kurallar çerçevesinde AB tarımsal ve yapısal fonlarından Türkiye'ye net transferler önemli boyutta olacak ve bu fonlar mevcut üyeler tarafından karşılanacaktır. Diğer yandan Türkiye'nin AB üyeliğinin AB kurumları, Avrupa Parlamentosu ve Konseyi üzerinde de önemli etkileri olacaktır. Bu makalede Türkiye'nin AB üyeliğinin AB bütçesine muhtemel etkileri ele alınmıştır. İlk olarak Türkiye-AB ilişkilerinin kısa bir geçmişi ve bazı göstergelerle AB-Türkiye karşılaştırılmasına yer verilmiştir. Bunu AB bölgesel politikaları, katılım öncesi fonları ve bütçesi ile ilgili bölümler takip etmektedir. Daha sonra Türkiye'nin AB üyeliğinin bütçe yükü ile ilgili literatür taraması ve kısa bir değerlendirme yer almaktadır.

1. Türkiye-AB İlişkilerinin Tarihçesi

1963 tarihinde imzalanan Ankara Anlaşması ile Türkiye-AB ortaklık ilişkisi başlamıştır. Ankara Anlaşması, Türkiye'nin üyeliği hedefine yönelik olarak "hazırlık dönemi", "geçiş dönemi" ve "son dönem" olmak üzere üç devreden oluşan bir entegrasyon modeli öngörmüştür. Ekonomik ve siyasi problemler nedeniyle istikrarsız olan ilişkiler sonrası Türkiye 14 Nisan 1987'de tam üyelik başvurusu yapmıştır. Ancak ekonomik, sosyal ve siyasi alanda yeterli olmadığı görüşü üzerine üyelik müzakereleri açılmamıştır. Türkiye üyelik sürecinde önemli bir adım olacağını düşünerek 1/95 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı uyarınca, 1 Ocak 1996 tarihinde sanayi ürünlerinde tamamen tarım ürünlerinde ise kısmen olmak üzere Gümrük Birliğini tamamlamıştır. 1999 yılı Helsinki Zirvesi'nde, Avrupa Konseyi Türkiye'nin AB'ye adaylık statüsünü teyit ederek, katılım öncesi stratejiden faydalanabileceğini belirtmiştir. Bu stratejinin genel amacı, Türkiye'yi AB üyeliğine hazırlamak için bir uyum programı teklif etmektir. Bu sonuç, Türkiye-AB ilişkisinin dönüm noktasını oluşturmaktadır.

AB'ye potansiyel bir aday ülkenin, 1993'de Avrupa Konseyinin Kopenhag'da tanımladığı genel şartlardan üçünü yerine getirmesi gerekmektedir. Bunlar;

- Ekonomik Kriterler: İşleyen bir piyasa ekonomisine ve AB içinde piyasa güçlerine ve rekabet baskısına karşı koyabilme kapasitesine sahip olma;
- Siyasi Kriterler: Demokratik bir siyasi sistem, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlıklara saygı ve korunmasının güvence altına alındığı bir kurumsal yapıya sahip olma (politik şartlar) ve

- Topluluk Müktesabatının Kabulü: Birliğin siyasi, ekonomik ve parasal hedeflerine bağlılık dahil olmak üzere, AB mevzuatını üstlenebilme ve uygulayabilme kapasitesine sahip olmaktır.

Avrupa Komisyonu, aday ülkelerin Kopenhag kriterlerine uyumunu düzenli olarak takip ederek, her yıl İlerleme Raporları yayınlamaktadır. Avrupa Komisyonu ayrıca aday ülkelerin gerçekleştirmesi gereken kısa ve orta vadeli çalışmaları ve müktesabat uyumunu içeren Katılım Ortaklığı Belgeleri hazırlamaktadır. AB Türkiye için hazırladığı ilk Katılım Ortaklığı Belgesi'ni 8 Mart 2001 tarihli kararı ile kabul etmiş, Mart 2003'te ise bu belge revize edilmiştir. Aday ülkeler de Ulusal Programlar hazırlayarak, Katılım Ortaklığı önceliklerini yerine getirmeyi ve AB ile bütünleşmeye hazırlanmayı ne şekilde tasarladıklarını ayrıntılı biçimde belirtirler. Türkiye'de Gözden Geçirilmiş Ulusal Programı 2003'te hazırlamış ve burada belirtilen uyum çalışmalarını yürütmektedir.

Diğer yandan 12-13 Aralık 2002 tarihlerinde Kopenhag Zirvesi'nde 2004 yılı İlerleme Raporu ve tavsiyesi doğrultusunda, Kopenhag siyasi kriterlerinin yeterli ölçüde karşılandığının belirlenmesi halinde gecikmeksizin katılım müzakerelerine başlanacağı ifade edilmiştir. 16-17 Aralık 2004 tarihinde gerçekleştirilen Zirve'de AB liderleri, Türkiye'nin siyasi kriterleri yeterli ölçüde yerine getirdiğini belirterek müzakerelerin 3 Ekim 2005'te başlaması konusunda anlaşmaya varmışlardır. Bu tarihte, AB Türkiye ile yürüteceği katılım müzakerelerinin temel esaslarını belirleyen "Müzakere Çerçeve Belgesi"ni kabul etmiştir.

3 Ekim 2005 tarihinde başlayan müzakerelerin 2014 yılına kadar sürmesi beklenmektedir. Bu süreçte, 35 konu başlığı tek tek ele alınacak, konu başlıkları üzerindeki müzakerelerin sona ermesi ile Katılım Anlaşmaları hazırlanıp AB üyesi ülkeler ile aday ülkeler arasında iki taraflı olarak imzalanacaktır.

2. Bazı Temel Göstergelerle Türkiye-AB Karşılaştırması

Türkiye düşük orta gelir grubunda yer alan bir ülke olarak değerlendirilmektedir. AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında Türkiye'de kişi başına düşen milli gelir seviyesi düşüktür. 2003 yılında Türkiye'nin satın alma gücü standardına göre hesaplanan kişi başına düşen Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'sı (GSYİH) AB-25 ortalamasının ancak %24.7'si kadardır. 2003 yılı cari fiyatlarla ölçülen GSYİH'si AB-25'in toplam GSYİH'sinin %2'si, yeni on üye ülkenin (AB+10) ise yaklaşık %49'u kadardır. Nüfus açısından baktığımızda, Türkiye 70 milyonluk nüfusu, AB-25 toplam nüfusunun %15.5'i kadardır (Tablo 1). Yeni üye ülkelerde GSYİH içinde tarımın payı, AB-15'in üzerindedir. Türkiye'de ve 2007 de tam üye olmaları beklenen Bulgaristan ve Romanya'da ise tarım sektörünün GSYİH içindeki payı AB-25 ortalamasının beş katıdır.

Tablo 1: Türkiye ve AB-25 de Temel Ekonomik Göstergeler

	AB-25	Yeni Üyeler- AB+10	Bulgaristan ve Romanya	Türkiye	Türkiye/ AB-25
Nüfus (2002)	453.0	74.6	29.7	70.3	%15.5
GSYİH (2003, milyar Euro)	9 738.9	437.1	68.1	212.3	%2.2
Kişi Başına GSYİH (Satınalma Gücü Açısından) (2003, Euro/yıl)	23 270	11 302	6 331	5 750	%24.7
Tarım Sektörünün GSYİH'si (2003, milyar Euro)	194.8	15.7	7.8	23.6	%16.1
GSYİH de Tarımın Payı (2004)	%2.0	%3.6	%11.5	%11.1	
Tarımsal Üretim Değeri (2001/02, milyar Euro)	282.8	27.1	13.9	25.6	%13.3
Kaynak: Grethe, 2005.					

2004'teki genişleme ile birlikte AB içinde kişi başına düşen gelir seviyesi azalmıştır. AB-25'de ortalama kişi başına düşen gelir seviyesi AB-15 ile karşılaştırıldığında % 9 daha azdır (European Commission, 2004a). Yeni üye ülkeler ve aday ülkelerin ekonomik yapılarına bakıldığında, AB-15'de olduğu gibi hizmet sektörünün ağırlıkta olduğu görülmektedir (Tablo 2). Bununla birlikte tarım sektörünün durumu önemli bir farklılığı ortaya koymaktadır. Daha öncede belirtildiği gibi, AB+10 ile Bulgaristan, Romanya ve Türkiye'de tarım sektörünün GSYİH'ye katkısı, AB-15'de olduğundan daha yüksektir.

Ülkelere işsizlik açısından bakıldığında Polonya ve Slovakya'da işsizlik AB-15 ortalamasının iki kat üzerinde iken, Türkiye'de bu oran AB-15 ortalamasına yakındır. Ancak istihdamın sektörel dağılımına bakıldığında Polonya'da işgücünün yaklaşık beşte biri, Türkiye'de ise üçte biri tarımda istihdam edilmektedir. Diğer yandan 2004 yılında tarım sektörünün GSYİH'ye katkısı Türkiye'de %11.7, Polonya'da ise %2.6'dır. AB içinde ulusal ekonomilerde tarımın önemi ülkeden ülkeye değişmektedir.

Tablo 2: AB-15, 2004'de Üye Olan Ülkeler ve Türkiye'de GSYİH'nın Yapısı, Toplam İstihdamda Tarımın Payı ve İşsizlik Oranları (%)

Ülke	Tarım*	İmalat Sanayi**	Hizmet	İşsizlik Oranı	Toplam İstihdamda Tarım
AB(25)	1.9	19.6	78.5	9.0	5.0
AB(15)	1.8	19.4	78.8	8.0	3.7
Bulgaristan	10.0	22.3	67.7	11.9	10.6
Çek Cumhuriyeti	2.5	29.2	68.3	8.3	4.4
Estonya	4.0	19.3	76.7	9.2	4.9
G.Kıbrıs	3.9	11.0	85.1	5.0	5.1
Hırvatistan	8.2	23.4	68.4	18.7	16.5
Letonya	3.9	15.3	80.8	9.8	13.0
Litvanya	5.6	23.2	71.2	10.8	16.2
Macaristan	2.9	22.1	75.0	5.9	5.2
Polonya	2.6	21.7	75.7	18.8	17.6
Romanya	11.7	28.4	59.9	7.1	32.6
Slovakya	3.6	24.5	71.9	18.0	5.0
Slovenya	2.3	26.8	70.9	6.0	9.6
Türkiye	11.7	24.7	63.6	10.3	33.0

Kaynak: Jovanovic 2005.
* Tarım, avcılık, ormancılık ve balıkçılık.
** İnşaat hariç.

Türkiye'de toplam nüfusun üçte ikisi büyük kentlerde yaşamaktadır. Kırsal bölgelerden önemli göç alan bu büyük şehirler katma değerinde de %80'ni yaratmaktadır. Bölgesel farklılıkların önemli olduğu Türkiye'de, en zengin bölgeler batıda yer almaktadır. Bu bölgelerde üretim ve istihdam, imalat ve hizmet sektöründe yoğunlaşırken, diğer bölgelerde tarım en önemli gelir ve istihdam kaynağıdır.

AB'nin belirli bölgeleri ile Bulgaristan ve Romanya'da olduğu gibi, geçimlik ve yarı geçimlik (Subsistence and semi-subsistence) çiftçilik, Türkiye tarımının da önemli özelliğidir. Bu çiftlikler genel olarak, düşük verimliliğe sahip ve üretimin çok küçük bir kısmını pazarlayabilmektedirler. Geleneksel pazar ve fiyat politikaları ile bu çiftliklere ulaşmak zor olsa da, bunlara ulaşmak Türkiye'nin kırsal nüfusunun çoğunluğunun gelirinin güvence altına alınması ve geçimlerinin temini açısından önemlidir. GSYİH içinde payı düşük iken istihdam içindeki payının yüksek olması, Türkiye'de tarım sektörünün veriminin düşük olduğunu göstermektedir. Türkiye'de tarım sektöründeki işgücünün azaltılması ve verimliliğin artırılması gerekmektedir. Ancak bu, tarımda ciddi reformlar ve diğer sektörlerde yeni iş imkanları yaratılması ile mümkündür. Aksi takdirde şehirlere veya diğer AB ülkelerine göç problemi yaşanacak, ekonomik problemler sosyal problemlere yol açacaktır.

3. AB Bölgesel Politikalarının Hedefleri ve Araçları

Avrupa Birliği, ekonomik gelişmişlik açısından olduğu kadar tarım ve sanayi açısından da bölgeleri sınıflandırmıştır. Bölgeler arasındaki ekonomik ve sosyal farklılıkları azaltmak için bölgesel politikalar ve yapısal fonlar oluşturulmuştur. Gündem 2000 öncesi, AB bölgesel politikalarının altı hedefi bulunmaktaydı. Daha sonra yapısal harcamaları en fazla ihtiyaç duyan bölgeler ve sosyal gruplara yönlendirmek amacıyla bölgesel politikalar 3 hedef altında toplanmıştır (Tablo 3). Bu hedeflere ulaşmak için dört araç bulunmaktadır. Bunlardan ikisi, AB kuruluş aşamasında oluşturulan ve esas olarak Ortak Tarım Politikası'na (CAP-Common Agricultural Policy) hizmet eden, Avrupa Tarımını Yönlendirme ve Garanti Fonu (EAGGF: European Agricultural Guidance and Guarantee Fund veya FEOGA) ve Avrupa Sosyal Fonu'dur (ESF: European Social Fund). Üçüncü araç, İngiltere, İrlanda ve Danimarka'nın katılımı sonrası 1975'de oluşturulan Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu'dur (ERDF: the European Regional Development Fund). Bu gün yapısal fonlar olarak bilinen bu üçünün dışındaki dördüncü araç, 1993 de Maastrich Antlaşması'nın yürürlüğe girmesi ile oluşturulan, Balıkçılığı Yönlendirme Finansal Aracı'dır (FIFG: Financial Instrument for Fisheries Guidance). Bunların dışında yapısal bir fon olmayan ancak AB yapısal politikasının bir aracı olan Uyum Fonu (Cohesion Fund- CF) ile; topluluk çapındaki sorunlara ortak çözümler bulmayı hedefleyen dört adet topluluk girişimi, INTERREG (sınır bölgelerine yönelik), LEADER+ (kırsal alanlara yönelik), EQUAL (istihdamda ayrımcılıkla mücadeleyle yönelik) ve URBAN (kentsel alanlara yönelik) bulunmaktadır.

Birlik bütçesinin yaklaşık yarısını kapsayan EAGGF, farklı amaçlarda kullanılan "Garanti" ve "Yönlendirme" bölümlerinden oluşmaktadır. Garanti bölümü, pazar ve fiyat politikasından doğan harcamaları; Yönlendirme bölümü ise tarımın yapılması politikasından doğan harcamaları içermektedir. EAGGF bütçesinin %10'unu oluşturan Yönlendirme bölümünü Garanti bölümünden ayıran temel fark, üye ülkeler ile AB'nin ortak finansman sağlamasıdır. Bölgeler arasındaki kalkınma farklılıklarını gidermeyi hedefleyen Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (FEDER-European Regional Development Fund); AB çapında mesleki eğitim, istihdam ve insan kaynaklarının geliştirilmesi amacıyla oluşturulan Avrupa Sosyal Fonu (FSE) ve kırsal kalkınmayı destekleyen faaliyetleri bütünleştirmeyi hedefleyen LEADER ise, CAP'ın özellikle Yönlendirme bölümü finansmanına katkıda bulunan diğer fonlardır. Tablo 3'te bölgesel politikaların amaçları ve bunlara uygun araçlar sınıflandırılmıştır.

Tablo 3: Yapısal Fonlar ve Araçları

2000-2006		2007-2013	
Amaçlar	Finansal Araçlar	Amaçlar	Finansal Araçlar
Uyum (Cohesion) Fonu	Uyum Fonu	Yakınlaşma ve Rekabetçilik	Uyum Fonu ERDF ESF
Hedef I	ERDF ESF EAGGF- Yönlendirme FIFG		
Hedef II	ERDF ESF	Bölgesel rekabetçilik ve istihdam	ERDF ESF
Hedef III	ESF	-bölgesel seviyede -ulusal seviyede: Avrupa istihdam stratejisi	
INTERREG	ERDF	Avrupa bölgesel işbirliği	ERDF
URBAN	ERDF		
EQUAL	ESF		
LEADER+	EAGGF- Yönlendirme		
Hedef I dışında balıkçılık sektörünün yeniden yapılanması ve kırsal kalkınma	EAGGF-Garanti FIFG		
Dokuz amaç	Altı araç	Üç amaç	Üç araç
Kaynak: European Commission, 2004b.			

2000-2006 döneminde yapısal fonların %94'ü aşağıdaki hedeflere yönelik olarak kullanılması planlanmıştır.

Hedef I, Avrupa'nın az gelişmiş bölgelerinin (kişi başına düşen gelir AB ortalamasının %75'inin altındaki bölgeler) kalkınma seviyelerinin AB seviyesine yaklaşması doğrultusunda, finansal yardımlarda bulunmaktadır. Bu hedef, ERDF, ESF, EAGGF ve FIFG araçları ile desteklenmektedir. Toplam yapısal harcamaların %70'ini oluşturan bu fondan toplam AB nüfusun %22'si faydalanmaktadır. 2004'teki genişleme ile birlikte yeni katılan ülkelerdeki 69 milyon kişi Hedef 1 bölgesine dahil olurken, AB-15'deki 18 milyon kişi AB ortalama gelir seviyesi düştüğü için Hedef 1 alanından çıkmışlardır (European Commission, 2004a).

Hedef II, yapısal zorluklarla karşı karşıya olan sanayi, kırsal, şehir ya da balıkçılığa bağımlı alanlarda ekonomik ve sosyal dönüşümü desteklemektir. Bu hedef

te, ERDF, ESF ve FIFG araçları ile desteklenmektedir. Toplam yapısal fonların %11.5'i bu hedefe ayrılırken toplam nüfusun da %18'i faydalanmaktadır.

Hedef III, istihdamı artırmak ve kişilerin eğitimleri üzerine yoğunlaşmıştır. Bu hedef ise sadece ESF aracı ile desteklenmektedir. AB genelinde Hedef I bölgeleri dışındaki bölgelerin desteklenmesi öngörülmekte ve yapısal fonların %12.3'ü bu amaçla ayrılmaktadır (Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, 2006).

2000-2006 döneminde AB-15'e yönelik yapısal araçlar için 213 milyar euro kaynak ayrılmıştır. 2004-2006 dönemi için yeni üye devletlere ayrılan miktar ise yaklaşık 22 milyar Euro'dur (Tablo 4). Hedef I altında en fazla fon alan ilk üç ülke AB-15 içinde sırasıyla İspanya, İtalya ve Yunanistan iken AB+10 içinde Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti'dir. Fonların ülkeler bazında dağılımına baktığımızda en fazla fon alan ilk üç ülke AB-15 içinde sırasıyla İspanya (62 milyar), Almanya (32,8 milyar) ve İtalya'dır (32,7 milyar). Bu sıralama AB+10 içinde Polonya (13 milyar), Macaristan (3 milyar) ve Çek Cumhuriyeti (2,6 milyar) şeklindedir (European Commission, 2004b).

Tablo 4: Yapısal Fon Bütçesi (1999 fiyatlarıyla, milyar Euro)

	AB-15(2000-2006)	AB+10(2004-2006)	AB-25
Hedef I	137800	13230	151030
Hedef II	22040	0,12	22160
Hedef III	24050	0,11	24160
Interreg	4875	0,42	5295
URBAN	0,7	0	0,7
EQUAL	2850	0,22	3070
Leader	2020	0	2020
Fisheries	1106	0,003	1109
Uyum	18000	7590	25590
Toplam	213441	21693	235134
Kaynak: European Commission, 2004b.			

Kırsal kalkınma için EAGGF Garanti Fonu'nun ülkeler bazında dağılımı Tablo 5'te verilmiştir. 2004-2006 dönemi için yeni üye ülkelerin kırsal kalkınma harcamaları için EAGGF'den ayrılan toplam miktar 5.76 milyar Euro, AB-15 için ise 32.9 milyar Euro'dur. AB-15 içinde bu fonlardan en fazla yararlanan ilk üç ülke sırasıyla, Fransa, Almanya ve İtalya'dır. AB+10 ülkeleri için bu sıralama, Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan şeklindedir. Kırsal kalkınma için EAGGF Garanti Fonu'ndan Fransa'ya ayrılan tutar, AB+10 toplamından fazladır.

Tablo 5: Kırsal Kalkınma İçin EAGGF Garanti Fonları'nın Dağılımı

AB-15 2000-2006			AB-10 2004-2006		
Ülke	Milyon EURO	%	Ülke	Milyon EURO	%
Almanya	5 308.6	16.1	Çek Cumhuriyeti	542.9	9.4
Avusturya	3 207.9	9.7	Estonya	150.5	2.6
Belçika	379.2	1.2	Letonya	328.1	5.7
Danimarka	348.9	1.1	Litvanya	489.5	8.5
Finlandiya	1 199.3	6.7	Kıbrıs Rum Kesimi	74.9	1.3
Fransa	5 763.6	17.5	Macaristan	602.5	10.5
Hollanda	417.1	1.3	Malta	26.8	0.5
İngiltere	1 167.9	3.5	Polonya	2 867.0	49.8
İrlanda	2 388.9	7.3	Slovakya	397.2	6.9
İspanya	3 480.9	10.6	Slovenya	281.6	4.9
İsveç	1 130.0	3.4			
İtalya	4 512.3	13.7			
Lüksemburg	91.0	0.3			
Portekiz	1 516.7	4.6			
Yunanistan	993.5	3.0			
Toplam	32 905.9	100.0	Toplam	5 761.0	100.0

Kaynak: European Commission, 2003.

2004'de AB tarımsal politikaları için yapılan harcamaların %18'i veya 8.3 milyar Euro, kırsal kalkınma politikaları için harcanmıştır. Avrupa Komisyonu, kırsal kalkınma fonlarının dağılımında, tarımsal alan, tarımdaki istihdam ve kişi başına düşen satın alma gücü açısından GSYİH'yi kriter olarak ele almaktadır. Türkiye bu kriterlere göre değerlendirildiğinde önemli miktarda kalkınma fonundan yararlanabilecektir. Bu kriterlere göre hesaplanan faktör şöyle formüle edilmektedir (Grethe 2005):

$$Faktor_{Türkiye / referans\ ülke} = \frac{(0.65 \cdot alan\ oranı_{Türkiye/referans\ ülke}) + (0.35 \cdot istihdam\ oranı_{Türkiye/referans\ ülke})}{(1 + GSYİS_{PPP} \cdot oranı_{Türkiye / referans\ ülke})}$$

Yukarıdaki formüle göre Türkiye AB'ye yeni katılan 10 üye ülke ile karşılaştırıldığında, faktör 1.33; Bulgaristan ve Romanya ile karşılaştırıldığında ise 1.63 olarak hesaplanmaktadır. Buna göre 2004-2006 dönemi için, EAGGF'nin Garanti Bölümü'nden kırsal kalkınma için ayrılan fonların, yeni on üye ülkeye ayrılan kısmı 5.76 milyar Euro, 2007-2009 döneminde Bulgaristan ve Romanya'ya ayrılan kısım yıllık 1 milyar Euro'dur. Türkiye CAP bütçesine dahil olduğunda, yeni üye ülkeler

referans olarak alınınca, kırsal kalkınma fonlarından 2.5 milyar Euro alabilecek, Bulgaristan ve Romanya referans alındığında ise sadece 1.5 milyar Euro alabilecektir.

AB üyesi ülkeler arasında, tarım bütçesine net katkı sağlayan ülkeler, başta Almanya olmak üzere İngiltere, Hollanda ve Belçika; net katkı alan ülkeler ise Fransa, İspanya, Portekiz, Yunanistan, İrlanda ve Danimarka'dır. 1992 yılında CAP da gerçekleştirilen reformlarla hayvansal ürünlere verilen destek nispeten azalırken, bitkisel ürünlere verilen destekte artış söz konusu olmuştur. Bu durum, bitkisel üretim ağırlıklı Fransa ve İspanya gibi ülkelerin lehine olurken, bitkisel üretimin nispi olarak düşük olduğu İngiltere'nin ise aleyhine olmuştur (İKV, 2006). Diğer yandan Türkiye'nin tarımsal ürünleri genelde tahıl, sebze-meyve, pamuk ve tütünden oluştuğu için, mevcut CAP altında bu ürünlerin çoğu önemli bir destek almamaktadır (Andoura, 2005, 7). CAP fonlarının çoğu büyük tarım işletmeleri ve toprak sahiplerine gitmektedir. Bu gün genişlemiş AB içinde bölgeler arasındaki ekonomik açık artmış olduğu için bölgesel politika çok daha gereklidir.

4. Katılım Öncesi Yapısal Uyum Araçları

AB fonları, Avrupa'nın bölgeleri ve ülkeleri arasındaki dayanışmanın önemli bir aracıdır. AB'de, aday ülkeleri, üyeliğe hazırlamak veya bölgeler arası gelişmişlik farkını azaltmak amacıyla, katılım öncesi (pre-accession) çeşitli yardım programları yürürlüğe girmiştir. Bunlardan PHARE (3906/89 Konsey Düzenlemesi), SAPARD (1268/99 Konsey Düzenlemesi, Special Accesssion Programme for Agriculture and Rural Development) ve ISPA (1267/99 Konsey Düzenlemesi, Instrument for Structural Policies for Pre-Accession) önemli rollere sahiptir (European Commission, 2006).

PHARE Programı, orijinal olarak 1989'da oluşturulmuş ve Doğu Bloku'nun yıkılması sonucu Polonya ve Macaristan'daki (ekonominin yeniden yapılanması için Polonya ve Macaristan yardımı Programı) ekonomik dönüşümün teşvik edilmesi hedeflenmiştir. Daha sonra bu programa AB'ye aday olan tüm Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri dahil edilmiştir. Programın hedefi aday ülkelerde sosyal ve ekonomik bütünleşmeyi teşvik etmek, idari yapı ve kurumları güçlendirmektir. 2000 yılına kadar, Batı Balkan ülkelerinden Arnavutluk, Bosna-Hersek ve Makedonya'da PHARE fonlarından yararlanmışlardır. Ancak 2001'de bu ülkelere CARDS programı ile (Community Assistance for Reconstruction, Development and Stability in the Balkans) finansal yardım temin edilmeye başlanmıştır.

1999'da, ulaşım ve çevre alanındaki altyapı projelerini destekleyen ISPA ve tarımsal ve kırsal kalkınma amaçlı SAPARD'ın oluşturulmasıyla PHARE'in hedefleri diğer programların amaçları dışındaki alanlara kaymıştır. ISPA 2000 yılında başlatılmış; hedefi ise ulaşım ve çevre alanlarındaki altyapı projelerine yardım temin etmektir. 2000-2006 döneminde, bu finansal araç için yıllık 1,04 milyar Euro kaynak tahsis edilmiştir. 2000-2004 döneminde ISPA ile, Orta ve Doğu Avrupa'daki ülkelerdeki büyük ölçekli 300 altyapı yatırımına 7 milyar Euro yardımda bulunulmuştur. 2004 yılındaki 10 ülkenin birliğe katılımı sonrası (bu ülkeler normal yapısal, bütünleşme ve kırsal kalkınma fonları almaktadırlar) Bulgaristan ve Romanya ISPA yardımı almaya

devam ederken, Ocak 2005 itibariyle ISPA fonundan Hırvatistan da yararlanmaya başlamıştır (European Commission, 2006a).

SAPARD programı, temelde tarım ve kırsal alana yöneliktir. Aday ülkelerin tarım sisteminin modernizasyonu ve kırsal kalkınma konusundaki faaliyetleri desteklenmesi amacıyla oluşturulmuştur.

2000-2006 dönemi boyunca yıllık 3 milyar Euro yardımın yarısı PHARE programına ayrılırken, 540 milyonu SAPARD, 1,040 milyarı ise ISPA için ayrılmıştır. AB, 2007 sonrasında katılım öncesi yardım paketini tek bir araç, Katılım Öncesi Araç, IPA (Instrument for Pre Accession) altında toplamayı hedeflemektedir. IPA'da katılım öncesi yardım alacak ülkeler, aday ülkeler (Türkiye ve Hırvatistan) ve potansiyel aday ülkeler (Arnavutluk, Bosna ve Hersek, Makedonya, Sırbistan ve Karadağ) olarak sınıflanmıştır.

AB'ye aday ülke konumuna gelmeden önce Türkiye, Avrupa Akdeniz Ortaklığı (MEDA), Türkiye'ye Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Yardımı ve Türkiye-AB Gümrük Birliği'ni Güçlendirme Yardımı gibi çeşitli fonlardan faydalanmıştır. 1999 Helsinki Zirvesi'nde AB adaylığının teyit edilmesi ile, AB'nin farklı bütçe kalemlerinden gelen yardımlar Aralık 2001 itibariyle tek bir bütçe kaleminde toplanmış ve bu bütçeye "Katılım Öncesi Yardım" denilmiştir. Katılım öncesi finansal yardım programı, Türkiye'nin üyelik kriterlerini karşılama yardımı için, Katılım Ortaklığı öncelikleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Amaç, PHARE programı gibi, altyapı ve kurumsal yapının güçlendirilmesine yönelik yatırımları destekleyerek ekonomik ve sosyal bütünleşmeyi sağlamaktır. Bu temelde 2002'de 149 milyon Euro, 2003'de katılım öncesi finansal yardım ulusal programı altında 144 milyon Euro ayrılmıştır. Mart 2003 de ise Türkiye için katılım öncesi stratejinin güçlendirilmesi için 2004-2006 döneminde finansal yardımın artırılması kararlaştırılmıştır. 2004 yılında 250 milyon Euro, 2005 yılında 300 milyon Euro ve 2006 yılında 500 milyon Euro olmak üzere toplam 1,05 milyar Euro tutarında hibe niteliğinde mali yardım kullanılmasına karar verilmiştir. Türkiye Avrupa Yatırım Bankası tarafından desteklenen programlardan faydalanabilmektedir. Bunlar: EuroMed II, Akdeniz Ortaklığı, Türkiye İçin Özel Faaliyet Programı, Katılım Öncesi Faaliyetler ve Deprem Yardımı ve Yeniden Yapılanma Yardım Programı'dır. Avrupa Yatırım Bankası, 2000-2007 dönemi için Türkiye'ye toplam 6.425 milyar Euro temin edilmesini kararlaştırmıştır (European Commission, 2005).

AB katılım öncesi olduğu kadar uzun vadeli katılım sonrası (post-accession) fonlara da sahiptir. Türkiye'nin en erken 2014'de üye olacağı tahmini ile 2020 öncesine kadar AB'nin tüm destek programlarından faydalanması muhtemel görünmemektedir. Ancak o zamana kadar mevcut programlardan faydalanabilecektir. 2006'ya kadar 2001 yılında kabul edilen Türkiye için katılım öncesi araç çerçevesinde Türkiye, AB'den finansal ve teknik yardım almaya devam edecektir. 2007 sonrası ise IPA fonlarından faydalanabilecektir. Ayrıca yeni finansal perspektifte, AB Komisyonu Türkiye'ye ayrılan miktarın artırılmasını kararlaştırmıştır (European Commission 2004a).

5. AB Bütçesi ve 2007-2013 Dönemi Mali Perspektif

2004'deki genişleme ile 10 yeni ülke ve yaklaşık 75 milyon kişi birliğe dahil olmuştur. Eski ve yeni üye ülkeler arasında ortalama gelir farkı önemli olmasına rağmen 2006'ya kadar olan eski bütçe dönemi çerçevesinde ilave önemli bir bütçe artışı olmamıştır. Yeni bütçe dönemi 2007-2013 yıllarını kapsamaktadır. Birlik içindeki yavaş büyüme ve bir çok AB-15 üyesindeki daraltıcı finansal politikalar nedeniyle, yeni AB bütçesinin hacmi ve yapısı hakkında önemli tartışmalar yaşanmıştır. AB bütçesinin önemli bir kısmı CAP ile yapısal ve bölgesel politikalara gitmektedir. AB bütçesine net katkı yapan ülkeler (Almanya, Fransa, Avusturya, Hollanda, İsveç ve İngiltere) AB bütçesinin küçülmesi konusunda ısrar etmektedirler (Schultz, 2005).

AB bütçesi, gelir ve harcama kalemlerinden oluşmaktadır. Bütçenin gelir kaynaklarını, tarım ve şeker ürünleri ithalatından alınan vergiler, gümrük vergileri, katma değer vergisi ve üye ülkelerin GSYİH'sinin belirli bir oranının AB bütçesine transferi oluşturmaktadır. 2006 için hesaplanan toplam genel bütçe gelirin (yaklaşık 110 milyar Euro) %0,69'u tarım vergisi, %0,50'si şeker vergisi, %11,66'sı gümrük vergileri, %14,35'i katma değer vergisi, %72,79'u ise GSYİH payından oluşmaktadır (European Commission, 2006b). Harcama kalemlerini ise, topluluk politikalarını gerçekleştirmek için tarım, yapısal operasyonlar, iç politika, dış faaliyetler, katılım öncesi mali yardımlar ve idari harcamalar oluşturmaktadır. Mevcut AB gelir ve harcama sisteminin yapısına göre, zengin üye ülkeler fakir ülkelere kaynak transferinde bulunmaktadırlar. Yukarıda da belirtildiği gibi, AB bütçe gelir kaynağının önemli bir kısmı GSYİH'nin belli bir oranının katkısı ile oluşmaktadır. Bir başka deyişle AB üyesi ülkeler hem bütçeye katkı yapmakta hem de yardım almaktadırlar. Ancak net katkı zengin ülkeler aleyhinedir. 2004'de AB'ye katılan ülkeler ve Türkiye, fakir ülke konumundadırlar ve genişlemenin AB-15 için maliyeti yüksek olacağı düşünülmektedir.

AB, Delors I (1988-1992), Delors II (1993-1999) ve Gündem 2000 (2000-2006) sonrası dördüncü mali perspektifin (2007-2013) amaçlarını ve bütçe kaynaklarını belirlemiştir. Gelecek mali perspektif, faaliyetlerini sekiz başlıktan (tarım, yapısal harcamalar, iç politika, dış faaliyetler, idari, rezervler, katılım öncesi strateji ve uyum) beş başlığa indirmiştir. Amaç Lizbon Stratejisi çerçevesinde AB küresel rekabet gücünü ve rolünü artırmak, sistemi daha esnek hale getirmek ve kaynakları daha etkin kullanmaktır (European Commission, 2005b). Tablo 6'da, 2007-2013 dönemini kapsayan finansal çerçeve yer almaktadır.

**Tablo 6: Yeni Finansal Perspektif /2007-2013
(2004 fiyatları ile, Milyar Euro)**

Tahmini Yükümlülükler	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Toplam
1.Sürdürülebilir Büyüme	51,090	52,148	53,330	54,001	54,945	56,384	57,841	379,739
1a. Büyüme ve İstihdam için Rekabetçilik	8,250	8,860	9,510	10,200	10,950	11,750	12,600	72,120
1b. Büyüme ve İstihdam için Uyum	42,840	43,288	43,820	43,801	43,995	44,634	45,241	307,619
2. Doğal Kaynakların Korunması ve Yönetimi (Sürdürülebilir Kalkınma ve Tarım)	54,972	54,308	53,652	53,021	52,386	51,761	51,145	371,244
3. Vatandaşlık, Özgürlük, Güvenlik ve Adalet	1,120	1,210	1,310	1,430	1,570	1,720	1,910	10,270
4. Küresel Bir Aktör Olarak AB	6,280	6,550	6,830	7,120	7,420	7,740	8,070	50,010
5. İdare	6,720	6,900	7,050	7,180	7,320	7,450	7,680	50,300
6. Telafi ödeneği	0,419	0,191	0,190					
-Tahmini yükümlülük toplamı -GSYİH'nin yüzdesi	120,601 %1,10	121,307 %1,08	122,362 %1,06	122,752 %1,04	123,641 %1,03	125,055 %1,02	126,646 %1,00	862,363 %1,045
-Tahmini ödemeler toplamı -GSYİH'nin yüzdesi	116,650 %1,06	119,535 %1,06	111,830 %0,97	118,080 %1,00	115,595 %0,96	119,070 %0,97	118,620 %0,94	819,380 %0,99
Kaynak: Council of The EU, 19 December 2005.								

1a. başlığı altında Komisyon Lizbon stratejisi çerçevesinde, birlik içinde araştırma ve teknolojik gelişme, AB iletişim bağlantısı, eğitim ve rekabetçiliğin teşvik edilmesi amacına yönelik faaliyetler gerçekleştirecektir. 1b. alt başlığı altında NUTS II ve NUTS III bölgeler finansal yardım olarak, bölgesel ve ulusal bazda gelişmişlik farklılıkları azaltılacak, rekabet ve istihdam artırılacaktır. Birliğin dışsal faaliyetleri ve politikaları 4. başlıkta toplanmış ve şu araçları kapsamaktadır: Mevcut PHARE, ISPA, SAPARD ve CARDS araçlarının yerini alacak olan Katılım Öncesi Araç, IPA, İstikrar

Aracı, Kalkınma ve Ekonomik İşbirliği aracı ile MEDA ve TACIS yerini alacak olan Avrupa Ortaklığı ve Komşuluğu Aracı'dır (ENPI- The European Neighbourhood and Partnership Instrument) (Council of the EU, 2004). Her ne kadar Dünya Ticaret Örgütü kurallarına uyum, Orta ve Doğu Avrupa'ya genişleme ve tek paraya geçişin bütçe kısıtlarına neden olması gibi nedenlerle son yıllarda bütçeden ayrılan pay azalmış olsa da, yeni finansal perspektifte de bütçeden en fazla pay alan kesim tarım olacaktır (başlık 2 altında). Diğer yandan AB'nin tarım politikalarında çevre ve kırsal kalkınma politikaları artan bir önem kazanmaktadır.

Tüm üye ülkelerin, AB yardım programlarından tam olarak yararlanabilmesinin beş ila on yıl aldığı göz önüne alınca, Türkiye'nin 2020'ye kadar devam edecek 2014-2020 bütçesinin dağılımı üzerinde ciddi bir etkisi olmayacaktır (Schultz, 2005). Ancak Türkiye katılım öncesi yardımlardan faydalanmaya devam edecektir. 2007-2013 döneminde AB bütçesinin 4. Başlığı altında, yabancı ülkelerle (Türkiye ve Hırvatistan ile Balkan ülkeleri) ilişkilerin organize edilmesi için oluşturduğu bütçe araçları için yaklaşık 14.1 milyar Euro ayrılması hedeflenmiştir. Komisyonun başlangıçta 4. başlık için 14.1 milyar Euro'su IPA'ya dahil olmak üzere ayırmayı düşündüğü rakam 92.1 milyar Euro olmuştur. Ancak İngiltere'nin karşı çıkması ile bu rakam 50 milyon Euro olarak belirlenmiştir. Türkiye nüfusu itibarıyla bu bütçeden önemli bir miktarı alacaktır. Desteğin giderek artan oranda olacağı göz önüne alındığında, başlangıçta kişi başına 11 Euro olarak hesaplandığında bile 740 milyon Euro (yıllık IPA fonlarının üçte ikisi) Türkiye'ye ayrılacaktır (ESI, 2005). 2020'ye kadar AB'nin hedefi tarıma daha az, fakat araştırma ve buluşlara yönelik faaliyetlere daha fazla para ayrılması yönündedir.

6. Türkiye'nin Üyeliğinin AB Bütçesi Üzerine Etkileri

Genelde, Türkiye'nin AB üyeliğinin AB bütçesi üzerine önemli bir yük getireceği iddia edilmektedir. AB bütçesine net katkı yapan ülkelerde, başta Almanya olmak üzere, Türkiye'nin üyeliğinin finansal etkisi hakkında farklı rakamlar tartışılmakla birlikte bu etkinin büyük olacağı açıktır. Türkiye'nin AB'ye üyeliğinin en erken 2014 yılında olacağı tahmin edilmektedir. Eğer Türkiye üye olursa AB bütçesindeki harcama kalemlerinin büyük bir kısmı etkilenecektir

AB'ye üye on yeni üyenin 2005 yılında ortalama AB fonlarını kullanma kapasitesi GSYİH'nin yüzde 0.69'u kadardır. DPT'nin (2004) yaptığı çalışmaya göre mevcut sistem içinde 2014 yılında Türkiye'nin üye bir devlet olduğu ve AB fonlarını kullanma kapasitesinin 0,69 olduğu varsayımı altında yapılan hesaplamalara göre, AB bütçesinden yapısal harcamalar kapsamında yaklaşık 4.4 milyar Euro, EAGGF Garanti bölümünden tarım için ise 6.4 milyar Euro kaynak aktarılabilceği tahmin edilmiştir. Türkiye'nin AB bütçesine yapacağı katkının yaklaşık 4.9 milyar Euro olacağı hesabıyla 2014 yılında Türkiye'ye aktarılacak net kaynak yaklaşık 5.9 milyar Euro'yu bulacaktır. AB fonlarını kullanma kapasitesinin GSYİH'nin % 1'i seviyesi olması durumunda net kaynak aktarımı 2014 yılında 7.9 milyar Euro; 2020'de ise 10 milyar Euro'ya çıkmaktadır (DPT, 2004, 33-34).

AB Komisyonu'nun çalışmasına (2004b) göre, Türkiye üye olduğu takdirde harcama kalemlerinin çoğu etkilenecektir. Düşük kişi başına gelir seviyesi ve bölgesel farklılıklar nedeniyle Türkiye tüm bölgeleriyle, Hedef I ve yapısal fonlardan faydalanmaya adaydır. Mevcut kurallara göre ve tarım ve bölgesel politikalar açısından değerlendirildiğinde Türkiye hem tarımsal hem de yapısal fonlardan önemli tutarlarda mali destek almaya hak kazanacaktır. Her ne kadar yapısal fonlar GSYİH'nin %4'ünü geçmeyecek olsa da tahmini rakamlar Türkiye için oldukça önemlidir. Türkiye'nin 2015 yılında AB'ye üye olduğu ve doğrudan ödemeler için on yıllık bir geçiş dönemi kabul edileceği varsayımı altında tarımsal ödemelerin etkisi 2025 yılına kadar olmayacaktır. Komisyona göre, (2004 fiyatlarıyla) 2025'te Türkiye'ye 2.3 milyar Euro kırsal kalkınma, 5.3 milyar Euro doğrudan ödemeler ve 660 milyon Euro da piyasa harcamalarına yönelik olmak üzere toplam 8.2 milyar Euro fon ayrılması gerekecektir. Yapısal fonlardan ayrılacak miktar ise (GSYİH'nin %4 sınırı ile) 22.4 milyar Euro'dur. Türkiye'nin yıllık %4-5 büyüme hızı ve GSYİH'nin %1'inin AB bütçesine aktarımı hesabı ile Türkiye'nin AB bütçesine katkısı, yıllık 5.6 milyar Euro olabilecektir. Komisyon, tarımsal harcamalar ve yapısal fonlara ilave diğer transferlerle birlikte 2025'de AB'nin Türkiye'ye aktaracağı net transfer miktarını maksimum 27.6 milyar Euro olarak tahmin etmiştir.

Gros (2004) mevcut AB bütçe kuralları ve düzenlemeleri çerçevesinde yaptığı hesaplamaya göre, Türkiye'nin üyeliğinin AB bütçesine maksimum net maliyetinin AB GSYİH'nin %0,20'si civarında olabileceğini hesaplamıştır. Yapısal fonlardan GSYİH'nin 200 milyar Euro olması halinde (%4'ü) 8 milyar ve mevcut CAP çerçevesinde de 9 milyar Euro olacağı tahmin edilmektedir. 2014 yılı için AB bütçesine katkılarla birlikte Türkiye'ye aktarılacak tahmini rakam yaklaşık 16 milyar Euro'dur.

Quassier ve Wood (2004), 2014 yılında tam üye olması ve harcama politikalarına dahil olması durumunda Türkiye'ye yapılacak net kaynak transferinin 20.9 milyar Euro olacağını tahmin etmişler. Tarımsal harcamalardan 8.2 milyar Euro, yapısal fonlardan (GSYİH'nin %4'ü) 13.4 milyar Euro ve diğer harcama kalemlerinden (idari ve iç politika alanları) 2.6 milyar Euro Türkiye'ye kaynak aktarılacağı; Türkiye'nin AB bütçesine katkısının ise (GSYİH'nin %1'i) 3.3 milyar Euro olacağı hesaplanmıştır.

Grethe'nin (2005) Türkiye'nin AB üyeliği sonucu AB'nin toplam bütçe gelir ve giderleri üzerine olası etkileri konusundaki çalışma sonuçlarına göre, 2015 yılı itibarıyla Türkiye için hesaplanan toplam CAP harcamaları (doğrudan ödemelerde bir gecikme olmaması halinde), 6.3 milyar Euro olabilecektir. Bu rakamın 3.8 milyarlık kısmını doğrudan ödemeler oluşturmaktadır. 2015'de doğrudan ödemelerin yavaş yavaş (%25'den başlayarak) uygulamaya konulması ile hesaplanan rakam ise 3.5 milyar Euro'dur. Türkiye'nin AB bütçesine katkısı, çeşitli büyüme senaryolarına göre, 4.4 ile 6.1 milyar Euro arasında değişmektedir. 2015'de Türkiye'ye yönelik net transferin, normal büyüme hızına göre ve doğrudan ödemelerin yavaş yavaş uygulamaya geçmesi halinde 1.7 milyar Euro; 2025'de ise bu rakamın 2.9 milyar Euro'ya yükseleceği tahmin edilmektedir.

Tablo 7: Türkiye'nin Üyeliğinin AB Bütçesi Üzerine Etkileri İle İlgili Tahminler

Çalışma	Tasarlanan Yıl	Metot	Yıllık Transfer
Flam (2004)	Mevcut sistem (2000)	Oy verme gücü, gelir seviyesi ve mevcut harcamalara dayalı regresyon	Net: 12 milyar Euro
Togan (2004)	Mevcut sistem (2000)	Oy verme gücü, gelir seviyesi ve mevcut harcamalara dayalı regresyon	Net: 14 milyar Euro
Hughes (2004)	2015 ve 2017 arası mevcut sistem	Yapısal fonlar için GSYİH'nin %4 sınırı ve Bulgaristan ve Romanya'nın kişi başına düşen geliri ile karşılaştırılan miktarlar	Brüt: 2015 de 11 milyar Euro ile 2017 de 19 milyar Euro
Avrupa Komisyonu DG-Tarım (2004)	Mevcut sistem (2004)	Mevcut kurallara göre hesaplamalar	Brüt: sadece tarımsal harcamalar 8.2 milyar Euro
Grethe (2004)	Mevcut sistem ve 2014'deki reform senaryosu	Simülasyon modeli	Mevcut durum, 2014'de net 10.9 milyar Euro; CAP reformu, net 6.8 milyar Euro
ZfT	Mevcut sistem (2001)	AB-15 üye devletlerin harcama ve ödeme paylarına göre hesaplama	Net: 8.2 milyar Euro
Dervis, Emerson, Gros, Ülgen (2004)	Mevcut sistem (2001)	CAP-maliyeti katma değerinin mukayeseli payı	Net transfer 2015: 18 milyar Euro

Kaynak: **Quaisser and Wood, 2004, 47.**

Tablo 7, Türkiye'nin AB üyeliğinin AB bütçesi üzerine getirmesi beklenen ve farklı yöntemlerle hesaplanan tahmini rakamları veren bazı çalışmaları göstermektedir. Net maliyet (politikaların değişmediği varsayımıyla) 7 milyar Euro ile 18 milyar Euro arasında değişmektedir. Sonuçlar arasında büyük sapmaların olmasının nedeni, tüm hesaplamaların gelecekteki farklı AB ve Türkiye senaryoları üzerine dayandırılmasıdır. Mevcut müktesebat çerçevesinde Türkiye'nin AB üyeliğinin maliyeti oldukça yüksek görünmektedir. Ancak Türkiye'deki ve AB politikalarındaki muhtemel gelişmeler yanında yeni üye devletlerin AB bütçesine etkileri, Türkiye ile müzakere sonuçları gibi

bir çok faktör göz önüne alındığında Türkiye'nin AB bütçesine etkilerini tahmin etmek zordur.

Sonuç ve Değerlendirme

Aralık 1999'da Avrupa Konseyi, diğer aday ülkelere uygulanan aynı kriterler temelinde Türkiye'nin aday bir ülke olduğunu ifade etmiştir. Bu karar hem Türkiye hem de AB için çok önemlidir. Türkiye'nin büyüklüğü, ekonomik, sosyal ve kültürel özellikleri göz önüne alındığında, Türkiye'nin üyeliği bir çok açıdan tartışma konusu olmaktadır. Tartışmaların ekonomik boyutunu, Türkiye'nin AB bütçesine getireceği olası etki oluşturmaktadır. Türkiye'nin AB'ye en erken 2014 yılında üye olacağı tahmin edilmektedir. Dolayısıyla yeni üyelerin tüm AB destek programlarına katılımının beş ila on yıl aldığı düşünülürse Türkiye'nin 2020 öncesi AB bütçesinin dağılımı üzerinde fazla etkisi olmayacaktır. Türkiye'nin üyeliği sonrası AB bütçesine getireceği ilave maliyet belirsiz olsa da önemli olacağı açıktır. Avrupa Komisyonu (2004) mevcut sistem çerçevesinde sadece tarımsal harcamalar için Türkiye'ye destek sağlamanın maliyetini 2025 yılı itibarıyla 8.2 milyar Euro olarak tahmin etmektedir. Bu AB için çok fazla olmasa da Türkiye açısından önemli bir fondur.

Türkiye'nin AB'ye katılımı sonrası AB, Yapısal ve Uyum Fonları'ndan destek alması gerekecektir. Çünkü Türkiye'nin tüm bölgeleri Hedef 1 bölgesi çerçevesinde değerlendirilecektir. Kişi başına düşen gelir açısından AB-25'in %24.7'si kadar gelire sahip olan Türkiye, bölgesel politikalar ve mevcut kurallar çerçevesinde yapısal operasyon harcamalarından önemli bir miktarı almaya hak kazanacaktır. 2004'teki genişleme ile birlikte AB ortalama gelir seviyesinin düşmesi ile AB-15'teki 18 milyon kişi Hedef 1 altındaki desteklerden faydalanamaz olmuştur. Türkiye'nin katılımı ile AB ortalama gelir seviyesinin daha da düşmesi ve AB-27'deki bazı bölgelerin Hedef 1 desteğini kaybetmesi söz konusudur. Bu AB için önemli bir politik problem yaratabilecektir. Bir başka deyişle Türkiye'nin giderek küçülen pastadan pay alması diğer üyelerin alacakları payın daha da azalmasına neden olacaktır. Tarıma bağımlılığı ve coğrafi büyüklüğü açısından Türkiye, CAP çerçevesinde de önemli tutarda mali destek almaya hak kazanacaktır. Özellikle tarım sektöründeki verimliliği artırıcı yönde hedeflere sahip AB'nin kırsal kalkınma politikaları Türkiye için çok önemlidir. Bu politikalar içinde, tarımsal alanın çiftçiler arasında dağılımını geliştirici önlemler, gıda işleme endüstrisinin modernize edilmesi, kırsal alt yapı yatırımları ve çiftçilerin eğitimi yer almaktadır.

AB'nin hem Tarımsal, hem de Yapısal ve Uyum Fonları'nın Türkiye'nin gelişmesine önemli katkısı olacaktır. Ancak mevcut kurallar şu ana kadar farklı gelişmişlik seviyesine sahip büyük bir ülkeye uygulanmamıştır. Zaman içinde AB'nin Yapısal ve Bölgesel Politikaları ile Ortak Tarım Politikaları'nda değişme beklenmektedir. Diğer yandan Türkiye'de değişmektedir. Eğer Türkiye'ye aktarılacak bu fonlar etkin şekilde kullanılırsa Türkiye'nin diğer AB ülkeleri ile arasındaki gelişmişlik farkı azalabilecektir. Türkiye'nin ekonomik reformlarını gerçekleştirmesi ve büyümesini sürdürülebilir hale getirebilmesi ile, bir yandan AB bütçesine katkısı artarken diğer yandan AB ile ticaret hacmi de artış gösterecektir. Ayrıca ekonomik

Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 15, Sayı 2, 2006, s.61-80.

anlamda güçlü bir Türkiye hem AB hem de Türkiye'nin içinde bulunduğu coğrafya açısından pozitif etkilere sahip olacaktır.

Kaynakça

- Andoura, S. (2005) "EU's Capacity to Absorb Turkey"
<http://www.irri-kiib.be/papers/06/eu/EU-Turkey.pdf>, 21-12-2005.
- Avrupa Komisyonu Türkiye Delagasyonu, (2006)
<http://www.deltur.cec.eu.int/>
- Council of the EU (September 2004), "Establishing an Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA)"
http://europa.eu.int/comm/external_relations/reform/document/com04_627_en.pdf, 29-09-2004.
- DPT (Kasım 2004) "Türkiye'nin Üyeliğinin AB'ye Muhtemel Etkileri"
<http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/uyelik/etki/olasi.pdf>.
- European Commission, (2003), Rural Development in The European Union, <http://europa.eu.int/comm/agriculture/publi/fact/rurdev2003/en.pdf>
- European Commission (2004a) "Issues Arising From Turkey's Membership Perspective, Commission Staff Working Paper, COM (2004) 656 final,
http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2004/pdf/issues_paper_en.pdf
- European Commission (2004b) "Working for the regions"
http://www.europa.eu.int/comm/publications/booklets/move/27/working2004_en.pdf, 07.04.2006.
- European Commission (November 2004), "Country Report"
<http://europa.eu.int/comm/agriculture/external/enlarge/publi/countryrep/turkey.pdf>.
- European Commission (2005) "Partnership for the Accession of Turkey,
<http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/e40111.htm>, 1-06-2005.
- European Commission (2005b) "Towards a new financial framework 2007-2013",
<http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l34004.htm>, 19-09-2005.
- European Commission, (2006a) "Financial Assistance",
http://ec.europa.eu/comm/enlargement/financial_assistance/index_en.htm.

European Commission, (2006b) “2006 General Budget”
http://europa.eu.int/eur-lex/budget/data/D2006_VOL1/EN/nmc-title42960935838-204/index.html, 28.03.2006.

ESI (European Stability Initiative), (December 2005), “Macedonia, the EU Budget and the Destabilisation of the Balkans”
http://www.esiweb.org/pdf/esi_document_id_73.pdf, 18-04-2006.

Flam, Harry (2005), “Economic Effects of Turkey’s Membership on The European Union”, Eds: Bernard M. Hoekman and Sübidey Togan, Turkey: Economic Reform and Accession to The European Union. CEPR and World Bank, Washington DC.

Grethe, Herald (2005), “Turkey’s Accession to the EU: what will the Common Agricultural Policy cost?” *Agrarwirtschaft* 54, ss: 128-137.

Gross, Daniel (September 2004) “Turkey and The EU Budget: Prospects and Issues”
http://www.luiss.it/eventi/20040929/GROS_I.pdf.

Hughes, Kirsty (June 2004) “Turkey and The European Union: Just Another Enlargement?” A Friends of Europe Working Paper
<http://www.friendsofeurope.org/pdfs/TurkeyandtheEuropeanUnion-WorkingPaperFoE.pdf>.

İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV) (2006) “Avrupa Birliği’nin Ortak Tarım Politikası”,
<http://www.ikv.org.tr/pdfs/0b08abbf.pdf>, 03-01-2006.

Jovanovic, M. N. (July 2005), “Turkey in the European Union: Euthanasia or the Rejuvenation of Europe?”
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=747224, 14-02-2006.

Schultz, Siegfried (October 2005) “The EU’s Medium-Term Financial Perspective and the Potential Slice of Turkey”
<http://library.fes.de/pdf-files/id/03027.pdf>, 12.03.2006.

Quaisser, Wolfgang and Steve Wood (October 2004) EU Member Turkey? Preconditons, Consequences and Integration Alternatives” forost Arbeitspapier Nr. 25.
<http://www.lrz-muenchen.de/~oeim/forostwp25.pdf>, 04.04.2006.

